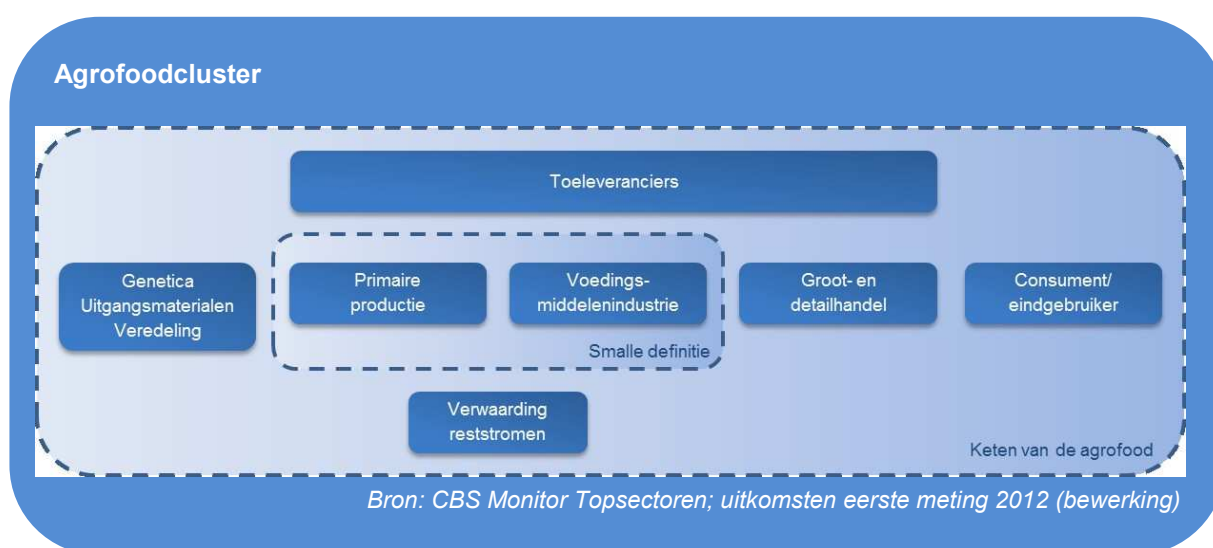

Waarom een innovatieprogramma?

Agrofood zit in het DNA van Noord-Brabant. Brabant wil tot de slimste en duurzaamste agrofoodregio's van Europa behoren en een wereldspeler van formaat zijn. Hiervoor is een ontwikkeling nodig naar verdere verduurzaming en naar hogere toegevoegde waarde en kennisintensiteit in de totale agrofoodsector, en in de primaire sector in het bijzonder. Om deze ambitie te bereiken en de daarvoor noodzakelijke ontwikkeling te ondersteunen hebben we een Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020 opgesteld. Onderdeel van deze agenda is een innovatieprogramma met stimuleringsmaatregelen om de beweging van met name de primaire sector naar een vitaal, duurzaam en maatschappelijk gewaardeerd onderdeel van het agrofoodcluster te stimuleren, en om extra steun te geven aan het innovatieproces van alle agrofood-bedrijven.

Alle schakels in de keten zijn in Brabant vertegenwoordigd (van 'grond tot mond'). Het agrofoodcluster ziet er als volgt uit:

Figuur A – Afbakening agrofoodcluster

Het Brabantse agrofoodcluster als geheel heeft een economische toppositie en een sterk ontwikkeld concurrentievermogen. Het agrofoodcluster is na de hightech industrie de tweede economische pijler van de provincie. Brabant is de grootste agrofood producent van Nederland. Goed voor 20,6 % van de gehele Nederlandse agrofood en non food productie. Ook op Europese schaal blaast de Brabantse agrofood haar partij mee.

Naar de toekomst toe liggen er tal van nieuwe perspectieven en uitdagingen voor de agrofood. De groei van de wereldbevolking zorgt voor een sterke toename van de vraag naar voedsel. Aan de kwaliteit van voedsel worden steeds hogere eisen gesteld. De opkomst van de biobased economy biedt mogelijkheden voor nieuwe producten en diensten.

Tegelijkertijd staat er grote maatschappelijke, ecologische en economische druk op het cluster. De internationale concurrentie neemt sterk toe. De rendementsontwikkeling is in bepaalde delen van het cluster uiterst mager. De private R&D uitgaven zijn mede hierdoor relatief bescheiden en de schaalvergroting in de primaire productie ontbeert maatschappelijk draagvlak.

De primaire sector in het totale agrofoodcluster is een essentiële schakel voor de totale keten in Brabant. De grondgebondenheid van deze schakel maakt dat het totale agrofoodcluster reden heeft om in Brabant aanwezig te zijn. Deze keten in stand houden en ervoor zorgen dat er geen zwakke schakels ontstaan, is dan ook erg belangrijk. Het totale cluster vormt immers de kracht voor Brabant.

Geen topsector zonder primaire sector, geen primaire sector zonder concurrentievermogen, geen concurrentievermogen zonder innovatie.

Een toekomstbestendige primaire sector en een Brabants *topcluster* Agrofood zijn twee kanten van één medaille. Het produceren van kennisintensieve producten en productiesystemen kan niet zonder een substantiële primaire sector, al zal het proces van krimp van het aantal bedrijven niet worden gekeerd, hoogstens vertraagd. Maar als de primaire productie voor het overgrote deel verhuist naar het buitenland, zal de research en kennis daar op termijn achteraan gaan. Omgekeerd kan de primaire sector niet voortgaan met de schaal nog wat te vergroten en de marges nog wat te verkleinen, tegen buitenlandse concurrenten met veel lagere kosten, die op een aantal andere onderdelen hun achterstand snel inhalen.

De toppositie van de Brabantse agrofood is dus geen vanzelfsprekendheid. Innovatie is noodzakelijk om deze toppositie te behouden en te versterken. Het gaat om innovatie op alle fronten: technologie, producten en productieprocessen, als ook om organisatorische en sociale innovatie. Reden voor de Provincie Noord-Brabant om in nauwe samenspraak met bedrijfsleven, kennisinstellingen en intermediaire organisaties te komen met een Innovatieprogramma Agrofood Brabant 2020.

Brede consultatie

In het kader van de voorbereiding is een groot aantal bedrijven, organisaties en personen geconsulteerd. Er zijn ruim vijftig individuele gesprekken geweest, en er zijn vijf innovatiesessies georganiseerd waarbij in totaal ca. 70 vertegenwoordigers uit het agrofoodcluster en uit andere sectoren waren betrokken. De gekozen inhoudelijke hoofdlijnen van het programma zijn bij wijze van output-consultatie besproken met een selectie van de belangrijkste intermediaire organisaties in Brabant en worden door hen ook gedeeld.

Toegevoegde waarde van het Innovatieprogramma, samenwerking en de rol van de Provincie

Met het Innovatieprogramma willen wij een stimuleringskader bieden in aanvulling op het topsectorenbeleid van het rijk en de kansen die de Europese programma's voor het agrofoodcluster bieden. Inhoudelijke aanvulling vooral door de relatie die wordt gelegd tussen innovatie en het transitieproces én door de focus op een cross-sectorale aanpak, die aansluit op de andere sterke clusters in Brabant. Procesmatige aanvulling doordat voor de financiering van de projecten primair gebruik zal worden gemaakt van rijksmiddelen en Europese programma's. De middelen die aanvullend worden gevraagd zijn vooral gericht op versterking van de uitvoeringscapaciteit, die - in combinatie met de afstemming tussen de uitvoeringsorganisaties - ertoe moet leiden dat de genoemde financiële mogelijkheden worden ingevuld met de gewenste massa en type aan projecten. De invulling van het programma zal in hoofdzaak door partijen binnen het agrofood cluster zelf moeten gebeuren. De Provincie wil vooral stimuleren, faciliteren en partijen samen brengen en verbinden.

Samenwerkingspartners

In samenwerking met de andere stakeholders willen wij bouwen aan een innovatie-ecosysteem van het agrofoodcluster waarin ondernemerschap kan bloeien en waarin vernieuwing en verduurzaming gestimuleerd wordt. De organisatie van het Innovatieprogramma is geen verantwoordelijkheid van één partij, maar wordt ingevuld door samenwerking tussen partijen die in het cluster actief zijn. Partijen die kunnen bijdragen in termen van kennis, capaciteit en financiële middelen. Daarbij richten wij ons op de eigen uitvoeringsorganisatie BOM en op (intermediaire) organisaties in Brabant, zoals de 5 Sterren regio Noordoost-Brabant, Brainport Development, Food Tech Park Brainport, Rewin, Midpoint, Syntens, ZLTO en het LIB. Ook zoeken we de samenwerking buiten de provinciegrenzen op, in de eerste plaats met de provincies Gelderland, Overijssel en Limburg. Samenwerking om waar nodig meer massa te maken (bijv. in fondsen) en anderzijds complementaire activiteiten te ontplooiën, zodat de overheidsmiddelen nog effectiever worden ingezet.

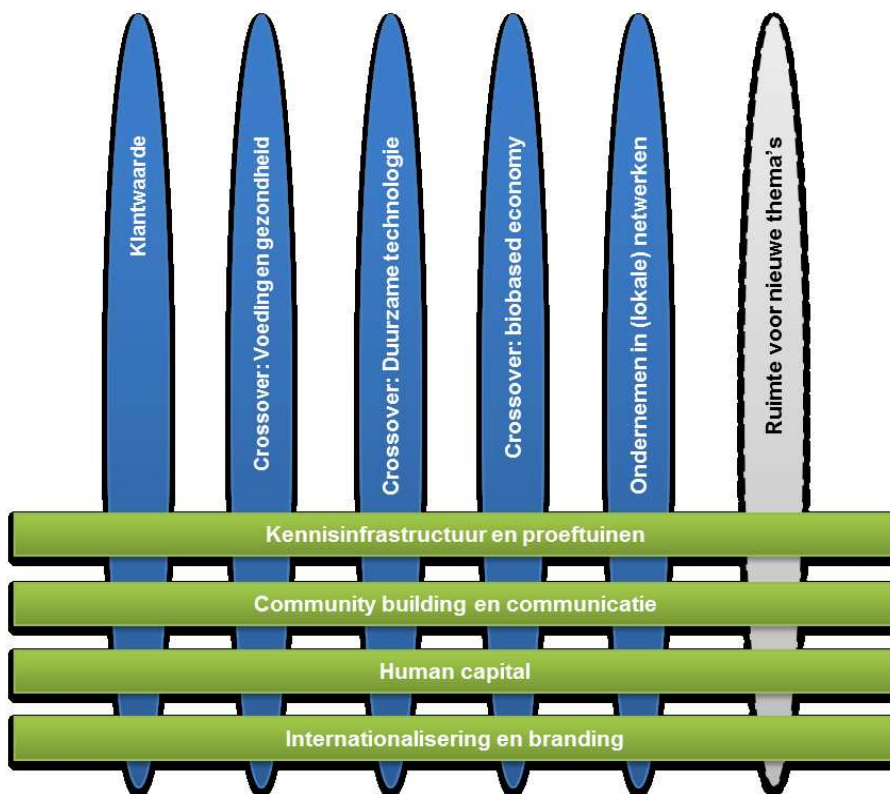
Voor de realisatie van het Innovatieprogramma voorziet de Provincie de volgende rol voor zichzelf:

- A. Samenwerken en verbinden, o.a.:

- Actief samenwerking zoeken met externe stakeholders, zowel regionaal, provinciaal als buiten de provincie- en landsgrenzen;
 - Verbinden van het thema agrofood aan andere beleidsthema's, zoals Vrijtijdseconomie, Breedband, Europese Hoofdstad 2018;
 - Verbinden van het provinciale beleid met het nationale beleid (m.n. topsectorenbeleid) en Europese programma's;
 - Liaison-functie/verbindingsofficier, het inzetten van het netwerk van de provincie bij de activiteiten van de verschillende stakeholders;
 - Met de stakeholders komen tot efficiënte inzet/stroomlijnen bestaande capaciteit en middelen (bijv. REAP) ten behoeve van realisatie van het Innovatieprogramma.
- B. Initiëren, faciliteren en stimuleren (o.a. financieel, communicatief), o.a.:
- Makel- en schakelcapaciteit beschikbaar stellen voor het ontwikkelen en realiseren van projecten, vooral complementair aan de activiteiten van de Brabantse regio's;
 - Instellen en faciliteren van een Strategisch Platform Agrofood met slag- en besluitvaardige vertegenwoordigers en frissen denkers van het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijk middenveld om het programma verder vorm te geven en uit te voeren;
 - Ontwikkelen en faciliteren van communicatie-activiteiten en community building (netwerk evenementen e.d.);
 - Lobbyactiviteiten richting Den Haag en Brussel;
 - Matchen en inzetten van financieringsmogelijkheden, zoals het Innovatiefonds i.o., en de nieuwe periode OP Zuid en POP. Voor twee jaar additioneel geld beschikbaar stellen voor het stimuleren van proeftuinen;
 - Capaciteit beschikbaar stellen voor programma-management.

Inhoudelijke hoofdlijnen van het Innovatieprogramma

Het Innovatieprogramma richt zich op vijf inhoudelijke thema's. Deze zijn in figuur A verticaal getekend. Daarnaast zijn er randvoorwaarden, die niet uniek zijn voor ieder thema maar hier dwars doorheen lopen. Deze zijn in figuur A horizontaal aangegeven.

Figuur B – Opzet Innovatieprogramma Brabantse Agrofood 2020 naar thema's en randvoorwaarden

Het Innovatieprogramma Agrofood richt zich op het tot stand brengen van projecten binnen deze thema's, al dan niet in combinatie met de verbeteringen in de randvoorwaarden. Met de zesde verticale pijler wordt geïllustreerd dat er binnen het programma ook ruimte moet blijven voor het ontwikkelen van nieuwe thema's.

Het programma is bedoeld voor koplopers en aansluiters in de primaire sector, in de verwachting dat de ontwikkelde kennis en marktperspectieven daarna – al dan niet verspreid via de eigen belangenorganisaties – ook voor de 'volgers' in de sector beschikbaar komen. Andere doelgroepen zijn innovatieve starters en MKB-bedrijven en samenwerkingsverbanden, van binnen en buiten het traditionele cluster.

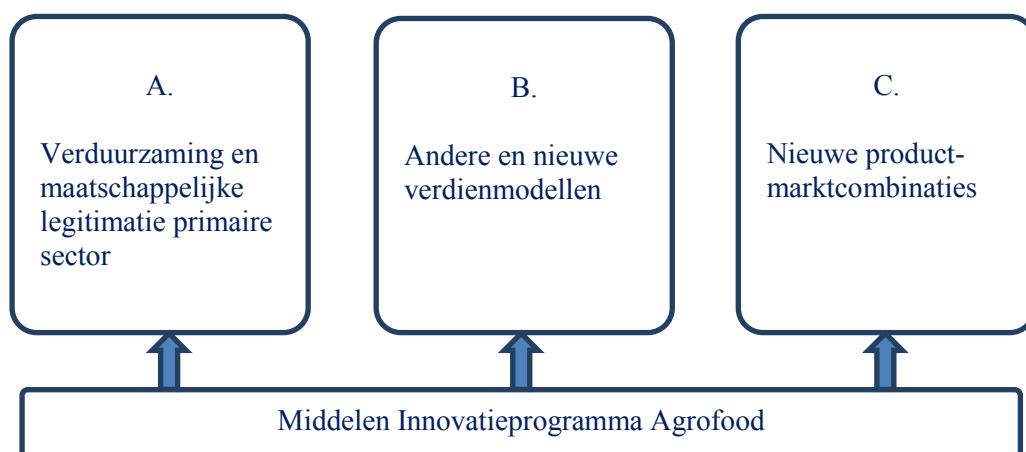
Verskillende sporen van innovatie en koppeling met inzet van instrumentarium en middelen

Innovaties kunnen via drie sporen bijdragen aan het realiseren van de ambitie:

- A. Verduurzaming en maatschappelijke legitimatie van de landbouw, o.a. ondersteunend aan de acties van het Verbond van Den Bosch
- B. Andere en nieuwe verdienmodellen voor de totale agrofood, o.a. combinaties met productie van energie, zorg, benutting reststromen, etc.
- C. Nieuwe product-marktcombinaties voor het totale agrofoodcluster, met hoge toegevoegde waarde en met een hoge kennis-intensiteit (sterk cross-sectorale insteek)

Het zijn typen van innovaties die zowel nu als in de toekomst een bijdrage kunnen leveren aan de toekomst van agrofood in Brabant. Bovendien zijn het innovatietypen waaraan het gehele cluster kan bijdragen, zowel de primaire producenten als andere partijen in het cluster. Het Innovatieprogramma biedt met haar middelen aan alle typen van innovatie ondersteuning.

De typen innovaties komen terug in onderstaand figuur en worden in de tabel nader geduid, waarbij ook een koppeling wordt gemaakt met de thema's en de middelen voor het Innovatieprogramma.

Figuur C – Typen van innovaties

Innovatiespoor	Voorbeelden innovatie	Actielijnen	Instrumentarium en €
A. Innovatie gericht op verduurzaming en maatschappelijke legitimatie primaire sector	• nieuwe applicaties precisielandbouw • robotica • duurzame teeltsystemen • nieuwe werkwijzen onehealth-aanpak • reductie voedselverspilling • omgevings-dialoog	• Crossover duurzame technologie • Crossover voeding en gezondheid • Crossover biobased economy • Ondernemen in lokale netwerken	<u>Bestaand:</u> • REAP-middelen • LIB-middelen • Topsectorenbeleid • Valorisatieprogramma's
B. Innovatie gericht op andere/nieuwe verdienmodellen	• lokale energieproductie • multifunctionele landbouw (zorg, recreatie e.d.) • introductie nieuwe teelten (stevia; quinoa; kleurstoffen e.a.) • verwaarding van reststromen (bijv. bietenblad) • nieuwe producenten-organisaties voor specifieke marktsegmenten	• Klantwaarde • Ondernemen in lokale netwerken • Crossover biobased economy (reststromen)	<u>Nieuw:</u> • Innovatiefonds i.o. (en evt andere provinciale fondsen i.o.) • Europese programma's, o.a. POP en OP-Zuid (vanaf 2015) • Stimuleringsregeling proeftuinen (1 mln per jaar voor de jaren 2013 en 2014/2015, claim VJN 2013)
C. Innovatie gericht op nieuwe product-/markt combinaties	• alternatieve eiwitproductie (insecten; algen) • kwaliteitsvlees uit natuurgebieden • voeding voor ouderen, kankerpatiënten • voeding met gezondheidsbevorderende eigenschappen • 3D food printing • (export van) geïntegreerde systeemoplossingen	• Klantwaarde • Crossover voeding en gezondheid • Crossover duurzame technologie • Crossover biobased economy	• Makel-en schakel-capaciteit (€ 900.000 per jaar voor de jaren 2014-2015, claim VJN 2013) • Programma-management en communicatie-activiteiten + community building (provinciale capaciteitsinzet + € 250.000 per jaar voor de periode 2014-2015, claim VJN 2013)

Investerings noodzakelijk

Om de nagestreefde innovaties tot stand te brengen, zal –blijvend- veel moeten worden geïnvesteerd. De additioneel benodigde makel- en schakelcapaciteit is in feite een aanjaagmiddel om de investeringen van de bedrijven in innovatie te vergroten en om de financieringsstromen van de overheid en van het bedrijfsleven in de gewenste richting/ontwikkeling te leiden en te faciliteren. Als

wordt gekeken naar het beïnvloedbare/benutbare bedrag van investerings- en financieringsstromen moet vooral worden gekeken naar:

- de investeringen van het Rijk in fiscale middelen ter ondersteuning van innovatie en in fundamenteel en toegepast onderzoek. Bijvoorbeeld via de Innovatiecontracten van de relevante topsectoren: via de topsectoren Agri&Food en Tuinbouw wordt jaarlijks € 45 miljoen geïnvesteerd in onderzoek. Voor aanvullend beleid, m.n. het MKB is jaarlijks nog zo'n € 10 miljoen extra aanwezig. Bij de topsectoren Biobased, High Tech etc. zijn ook kansen.
- in het nieuwe POP (in totaal € 120 miljoen over 7 jaar, vermoedelijk vanaf 2015) is naar verwachting ruim € 20 miljoen beschikbaar voor innovatie in de primaire sector.
- in het nieuwe OP-Zuid (in totaal € 120 miljoen over 7 jaar, vanaf naar verwachting 2015). In de Regionale Smart Specialisation Strategy (RIS-3) zijn Agrofood, High Tech en Chemie, de leidende clusters.
- via de verschillende Interregprogramma's is € 160 miljoen aan potentiële middelen aan te boren.
- mogelijkheden via Horizon 2020 en andere, direct aan de EC gebonden middelen.
- er is inmiddels een Brabantdekkend netwerk voor ondersteuning van starters gerealiseerd via de regionale Valorisatieprogramma's.
- er worden via het provinciale fondsentraject (m.n. Innovatiefonds) substantiële middelen gereserveerd voor de groeifase respectievelijk voor doorgroeiende MKB'ers. Naar verwachting aangevuld met fondsen van derden.

Daarnaast is het streven om het LIB-budget en het REAP-budget in m.n. Noordoost-Brabant scherper toe te snijden op de lijn van het programma (met name in de aanjaagfase van innovaties).

Cofinanciering Europese programma's en financiering provinciale fondsen

Het moge duidelijk zijn dat in de genoemde bedragen vanuit verschillende Europese programma's een fors aandeel door de provincie Brabant wordt geleverd via co-financiering. De besluitvorming daarover volgt een parallel spoor. Instemming daarmee is uiteraard cruciaal voor het agrofoodcluster, maar ook voor de clusters waarmee cross-sectoraal moet worden samengewerkt. Eenzelfde redenering geldt voor de inzet van Brabantse middelen via het fondsentraject.

Samenvatting financieel

Samenvattend zijn naast de bestaande middelen de volgende additionele middelen voor het Innovatieprogramma t/m 2015 nodig:

- € 1,8 miljoen aan makel- en schakelcapaciteit voor 2014/2015. Voor de vervolgperiode zal in 2015 besluitvorming plaats moeten vinden, in de nieuwe bestuursperiode;
- € 0,5 miljoen voor out of pocketkosten voor community-building, communicatie-activiteiten en haalbaarheidsonderzoek kennisinfrastructuurversterking voor 2014/2015. Voor de vervolgperiode zal in 2015 besluitvorming plaats moeten vinden, in de nieuwe bestuursperiode;
- € 2 miljoen voor de ondersteuning van een aantal proeftuinen/living labs die in een vergevorderd stadium zijn. Verwacht wordt dat vanaf 2015 dergelijke aanvragen in het nieuwe OP kunnen worden ingediend.

In de Voorjaarsnota is een claim van € 4 miljoen voor het Innovatieprogramma Agrofood Brabant 2020 opgenomen. De resterende € 300.000,- zal worden opgevangen met de middelen die zijn gereserveerd voor de proceskosten rond het innovatieprogramma. Met die middelen zullen ook de kosten voor de makel- en schakelcapaciteit en de out of pocketkosten tot eind 2013 worden bekostigd. Wij zullen met de partijen die regionaal actief zijn in de Agrofood bespreken hoe we de gezamenlijke aanpak en inzet van middelen (mensen en geld) in triple helix verband vormgeven. Indien de claim van € 4 miljoen in de Voorjaarsnota niet wordt toegewezen, zal dit gevolgen hebben voor de uitvoering van het gehele innovatieprogramma.

Monitoring voortgang

De monitoring wordt met de samenwerkingspartners uitgewerkt, waarbij ook moet worden aangesloten op de bredere monitoring rond de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020. Het economisch functioneren van het agrofoodcluster wordt waar mogelijk gemonitord via de CBS-cijfers voor de topsector. Bij de meer generieke monitoring is periodiek de vraag aan de orde of gedurende de uitvoering van het innovatieprogramma of het cluster zich in de gewenste richting beweegt. Voor het Agrofoodcluster als onderdeel van het Economisch Programma is de monitoring opgenomen in de jaarlijkse beleidscyclus.